

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Ennustepoikkeamaraportti

Kevät 2016

Valtiovarainministeriön julkaisuja – 19/2016

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

PL 28 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin 0295 16001 (vaihde)

Internet: www.vm.fi

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö/Tietotuki- ja julkaisuyksikkö/

Pirkko Ala-Marttila

Helsinki, 2016

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisu-aika	Valtiovarainministeriö, toukokuu 2016	
Tekijät	Kansantalousosasto	
Julkaisun nimi	Ennustepoikkeamaraportti, kevät 2016	
Asiasanat	taloudelliset ennusteet, taloudellinen kehitys	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisuja 19/2016	
Julkaisun myynti/jakaja	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vm.fi/julkaisut .	
ISBN 978-952-251-775-3 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sivuja 21	Kieli Suomi

Tiivistelmä

Tässä raportissa tarkastellaan valtiovarainministeriön syksyn 2014 kokonaistaloudellisen ennusteen poikkeamaa toteutuneesta kehityksestä vuodelle 2015. Tarkastelu kattaa ennusteen keskeisimmät muuttujat kuten mm. taloudelliseen aktiviteettiin vaikuttavat kysyntäerät, julkisen talouden, työllisyyden, työttömyyden ja inflaation. Tilastokeskus julkaisi maaliskuussa 2016 ensimmäisen alustavan arvion kansantalouden tilinpidon tiedoista vuodelta 2015. Nämä luvut tulevat kuitenkin vielä tarkentumaan, jolla on itsessään merkittävä vaikutus ennusteiden osuvuuteen.

Vuoden 2015 budjetin pohjana olleessa ennusteessa vuoden 2015 BKT:n kasvuksi ennustettiin 1,2 % kun toteutunut kasvu oli maaliskuun 2016 tietojen perusteella 0,5 %. BKT:n kasvun keskimääräinen ennustepoikkeama ajanjaksolla 1989–2015 oli myös 0,7 %-yksikköä, eli talouskasvu ennakoitiin toteutunutta vahvemmaksi.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	6
JOHDANTO.....	7
1 Valtiovarainministeriön ennusteiden osuvuudesta 1989–2015.....	8
2 Vuotta 2015 koskeneiden ennusteiden osuvuudesta	10
3 Kansainvälisen talouden ennustepoikkeama	12
4 Ulkomaankaupan ennustepoikkeama	13
5 Yksityisen kulutuksen ennustepoikkeama	14
6 Investointien ennustepoikkeama	14
7 Tuotannon ennustepoikkeama	15
8 Työllisyyden ennustepoikkeama.....	16
9 Inflaation ennustepoikkeama.....	17
10 Julkisen talouden ennustepoikkeama.....	17
11 Tilastojen tarkentumisesta.....	20
12 Lisätietoja	21

TIIVISTELMÄ

Tässä raportissa tarkastellaan valtiovarainministeriön syksyn 2014 kokonaistaloudellisen ennusteen poikkeamaa toteutuneesta kehityksestä vuodelle 2015. Tarkastelu kattaa ennusteen keskeisimmät muuttujat kuten mm. taloudelliseen aktiiviteettiin vaikuttavat kysyntäerät, julkisen talouden, työllisyyden, työttömyyden ja inflaation. Tilastokeskus julkaisi maaliskuussa 2016 ensimmäisen alustavan arvion kansantalouden tilinpidon tiedoista vuodelta 2015. Nämä luvut tulevat kuitenkin vielä tarkentumaan, jolla on itsessään merkittävä vaikutus ennusteiden osuvuuteen.

Talouden tilaa kuvaavien muuttujien kehitys on yhteydessä toisiinsa. Esim. kansainvälisessä talouden kehitykseen vaikuttavat ilmiöt heijastuvat joko suoraan tai välillisesti kaikkiin ennustettaviin muuttujiin. Kysyntäerien keskimääräinen historiallinen kasvu ja sen volatilitteetti kuitenkin vaihtelevat merkittävästi eri kysyntäerien välillä.

Syyskuussa 2014 ennustettiin, että maailman BKT:n kasvu kiihtyisi 3,9 prosenttiin v. 2015, mutta tuoreimman IMF:n arvion mukaan maailman BKT kasvoi vain 3,1 %. Ennustetta hitaampi aktiviteetin kasvu heijastui myös maailmankauppaan. Vastaavasti maailmankaupan hidastuminen ja etenkin Venäjän taantuma vaikuttivat Suomen ulkomaankauppaan, joten sekä vienti- että tuontiluvut jäivät ennustettua alhaisemmaksi. Vientikysynnän heikkous vaikutti myös teolliseen tuotantoon, joka supistui 0,6 % kun ennustettu kasvu oli 1,1 %. Toisaalta arvonlisäys eli tuotanto kääntyi 0,6 prosentin kasvuun v. 2015, palveluiden tuotannon kasvaessa 0,9 prosenttia.

Vuoden 2015 budjetin pohjana olleessa ennusteessa vuoden 2015 BKT:n kasvuksi ennustettiin 1,2 % kun toteutunut kasvu oli maaliskuun 2016 tietojen perusteella 0,5 %. BKT:n kasvun keskimääräinen ennustepoikkeama ajanjaksolla 1989–2015 oli myös 0,7 %-yksikköä, eli talouskasvu ennakoitiin toteutunutta vahvemmaksi.

Yksittäisistä BKT:n kysyntäeristä yksityisen kulutuksen ennusteen osuvuus on pitkällä aikavälillä ollut suhteellisen hyvä. Syksyn 2014 ennusteessa yksityisen kulutuksen määrän ennakoitiin lisääntyvän v. 2015 vain 0,3 %, mutta ennakkotietojen mukaan se kuitenkin kasvoi 1,4 % kotitalouksien ostovoiman lisääntyessä selvästi ennakoitua enemmän. Vastaavasti investoinnit ovat vaikeasti ennustettava erä, koska ne reagoivat herkästi suhdanteisiin ja yksittäisten vuosien vaihtelu on suurta. Ennusteessa oletettiin, että investoinnit kääntyisivät v. 2015 kasvuun, mutta ne supistuivat edelleen heikentyneen kansainvälisen talouskehityksen ja viennin laskun myötä.

Työllisyysennuste seuraavalle vuodelle perustuu pääosin kuluvaan vuoden lähtötilanteeseen ja BKT:n ennustettuun kehitykseen. Ennakoitua hitaampi BKT:n kasvu selittää siis osaltaan työttömyysasteen kasvua 8,7 prosentista 9,4 prosenttiin. Inflaatioennuste vuodelle 2015 oli syyskuussa 2014 1,5 %, kun toteutuma oli lopulta 0,2 %. Tärkeimmät poikkeamaan vaikuttaneet tekijät ovat raakaöljyn, muiden raaka-aineiden sekä ruoan hintojen odotettua suurempi lasku.

Valtion rahoitusasema v. 2015 jäi n. ½ prosenttiyksikköä heikommaksi kuin mitä syksyllä 2014 ennakoitiin. Tämä selittyy pitkälti reaalityökalouden ja sitä kautta veropohjien ennakoitua heikommalla kehityksellä. Toisaalta paikallishallinnon rahoitusasema v. 2015 on ennakkotietojen mukaan 0,4 prosenttiyksikköä vahvempi kuin syksyllä 2014 ennustettiin. Ennustepoikkeama johtui mm. siitä, että verotulot olivat n. 240 milj. euroa suuremmat ja vastaavasti kuntien menot olivat arvioitua pienemmät. Työeläkelaitosten ylijäämä oli lähes ennakkoidulla tasolla, kun taas muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema heikkeni ennakoitua enemmän työttömyysmenojen kasvun myötä.

JOHDANTO

Kokonaistaloudellisia ennusteita laaditaan talouspoliittisten päätösten tueksi. Päättöksenteon kannalta olisi optimaalista, jos ennustepoikkeamia ei esiintyisi lainkaan. Tämä on kuitenkin mahdoton vaatimus jopa luonnontieteissä, saati sitten taloustieteessä. On myös huomattava, että päättöksenteon kannalta optimaalinen lähtökohta ei aina ole sama kuin suurimman todennäköisyyden mielessä tarkin ennuste. Kokonaistaloudellisessa ennustamisessa tärkeää on, että ennuste on sisäisesti ristiriidaton ja looginen kokonaisuus. Esimerkiksi BKT:n kasvun ennuste voi osua hyvin lähelle toteutumaa huolimatta huoltotaseen alaerien ennustepoikkeamista.

Kokonaistaloudellisen ennusteen tulee perustua mahdollisimman laajaan ja edustavaan joukkoon informaatiota. Ennusteprosessin tulee olla läpinäkyvä ja toistettavissa. Toistettavuuden ja läpinäkyvyyden kannalta on yleensä välttämätöntä, että ennusteen laadinnassa käytetään apuna malli- ja/tai laskentakehikkoa. Oleellista on myös se, että ennustaminen ei rajoitu pelkästään reaalityalouden suureisiin, vaan olennaisen osan kokonaistaloudellista ennustetta muodostavat julkinen talous ja kansainvälinen talous. Nämä kaikki ovat toisistaan riippuvaisia. Esimerkiksi verotuloennusteita tehdessä kulutusennusteen osuvuudella on esimerkiksi vientiennustetta suurempi rooli. Toisaalta kulutusennustetta laadittaessa on oleellista tietää se, miten verotus ja menorakenne mahdollisesti muuttuvat.

Valtiovarainministeriön ennusteiden osuvuutta on viime vuosien aikana tutkittu useasti. Eduskunnan Tarkastusvaliokunnan tilaamassa tutkimuksessa (*Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2009*) tutkittiin erityisesti valtion talousarvioiden verotuloennusteiden osuvuutta. Tutkimuksessa tarkasteltiin periodia 1998 -2007 ja siinä todetaan, että ministeriön ennusteet kestävät vertailun muihin kotimaisiin ennustelaitoksiin. Tarkastelussa havaittiin lievää varovaisuusperiaatetta valtion tuloennusteiden laadinnassa. Ennusteissa ei voitu todentaa systemaattista virhettä tilastollisin kriteerein ja erikseen korostettiin sitä, että ennustetyö on ollut riippumatonta.

Professori Markku Lanteen huolellista tilastollista analyysia hyödyntävässä julkaisussa (*Ennustajien tappiofunktiot ja BKT-ennusteiden rationaalisuus, Kansantaloudellinen aikakauskirja 4/2009.*) Lanteen (2009) tulosten mukaan VM:n BKT ennuste on ollut muihin tutkimukseen valittuihin ennustelaitoksiin verrattuna symmetrisin ja siten harhaisuutta ei näyttäisi esiintyvän.

Kansainvälisen valuuttarahaston selvityksessä (*Finland: Fiscal transparency evaluation, IMF 2015*) todetaan, että makrotaloudelliset ennusteet ovat olleet suhteellisen tarkkoja ja harhattomia, joskin julkisen talouden puolella tulo- ja menoennusteiden lievään alasuuntaiseen harhaisuuteen kiinnitettiin huomiota.

Valtiontalouden tarkastusviraston selvityksessä (*Makroennusteiden luotettavuus, VTV/2016*) todennetaan myös, että VM:n suhdanne-ennusteet ovat olleet harhattomia. Tuonti- ja vientiennusteet ovat olleet hiukan alaspäin harhaisia, mutta osasyynä tähän on ollut tilastojen systemaattinen tarkentuminen. Julkisen talouden ennusteissa sekä menoja että tuloja on keskimäärin aliarvioitu. VM:n ennusteiden osumatarkkuus ei VTV:n selvityksen mukaan merkittävästi eroa muiden talousennustajien ennusteista. Selvityksessä todetaan myös, että VM:n ennusteprosessi on johdonmukainen, joskin ennusteen laadinnan dokumentointia tulisi parantaa.

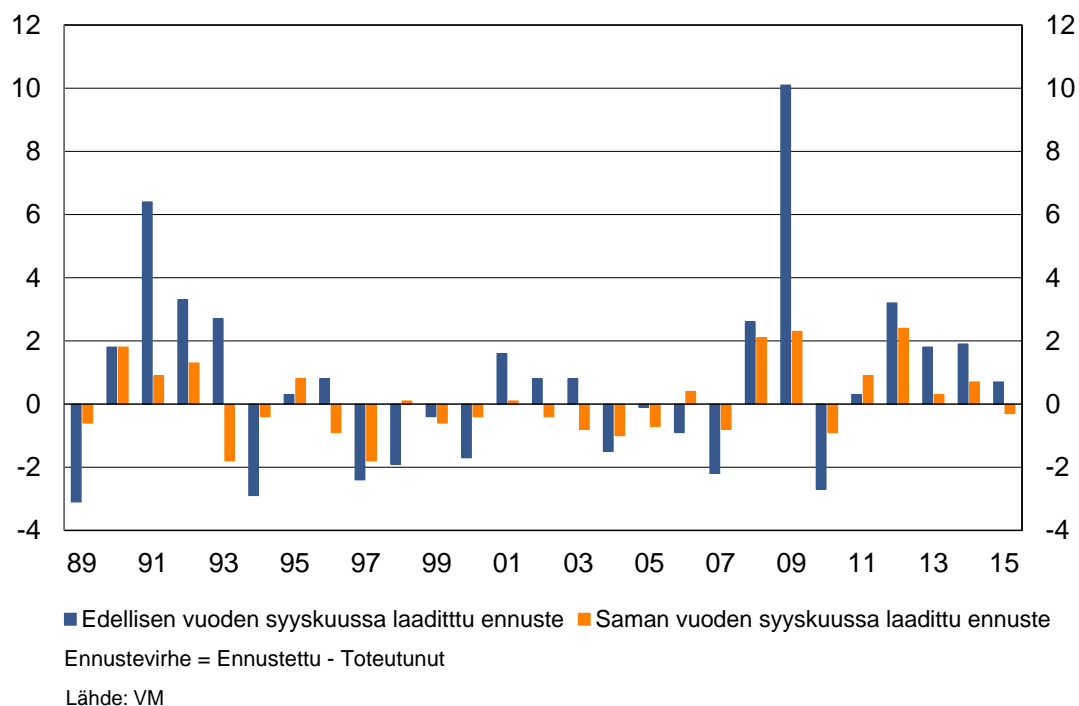
Tässä selvityksessä ei toisteta edellä mainittuja tutkimuksia, vaan keskitytään erityisesti vuonna 2014 syksyllä laadittuun ennusteeseen vuodelle 2015. On syytä kuitenkin huomata, että tässä vaiheessa käytössä on vasta Tilastokeskuksen alustava arvio vuoden 2015 talouskehityksestä ja siten tilanne voi vielä muuttua.

1 Valtiovarainministeriön ennusteiden osuvuudesta 1989–2015

Valtiovarainministeriön ennusteiden pidemmän aikavälin osuvuutta on viime vuosien aikana tutkittu useasti, ja kuten johdannossa mainittiin, ne on todettu harhattomiksi. Tämän raportin tarkoitus on selvittää tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet syksyn 2014 kokonaistaloudellisen ennusteen poikkeamaan vuoden 2015 toteutuneesta kehityksestä. Alkuun on kuitenkin syytä tarkastella ennusteiden pidemmän aikavälin osuvuutta, jota vasten syksyn 2014 ennustetta voidaan arvioida.

Kuvassa 1 on tarkasteltu valtiovarainministeriön vuosina 1989–2015 syyskuussa julkistettujen suhdanne-ennusteiden osuvuutta bruttokansantuotteen kasvun osalta kuluvana (ennusteen laatimisvuosi) ja seuraavana vuonna (t+1). Kyseisiä ennusteita on käytetty valtion seuraavan vuoden talousarvion laadinnassa. Nollaa suuremmat arvot kertovat ennusteen yliarvioineen ja nollaa pienemmät taas ennusteen aliarvioineen toteutunutta kehitystä. BKT:n määrän kasvun osalta keskimääräinen ennustepoikkeama vuodelle t+1 ajanjaksolla 1989–2015 oli 0,7 % -yksikköä eli talouskasvu ennakoitiin toteutunutta kehitystä vahvemerkiksi. Tyypillisesti ennusteen osuvuus heikkenee, mitä pidemmän aikavälin tarkastelusta on kyse. Ennustepoikkeaman keskiarvo kertoo ennusteeseen mahdollisesti sisältyvän harhan suunnasta ja suuruudesta. Tarkastelusta nähdään, että ennustepoikkeamat ovat olleet tavanomaista suurempia syvien taantumien ja laman aikana.

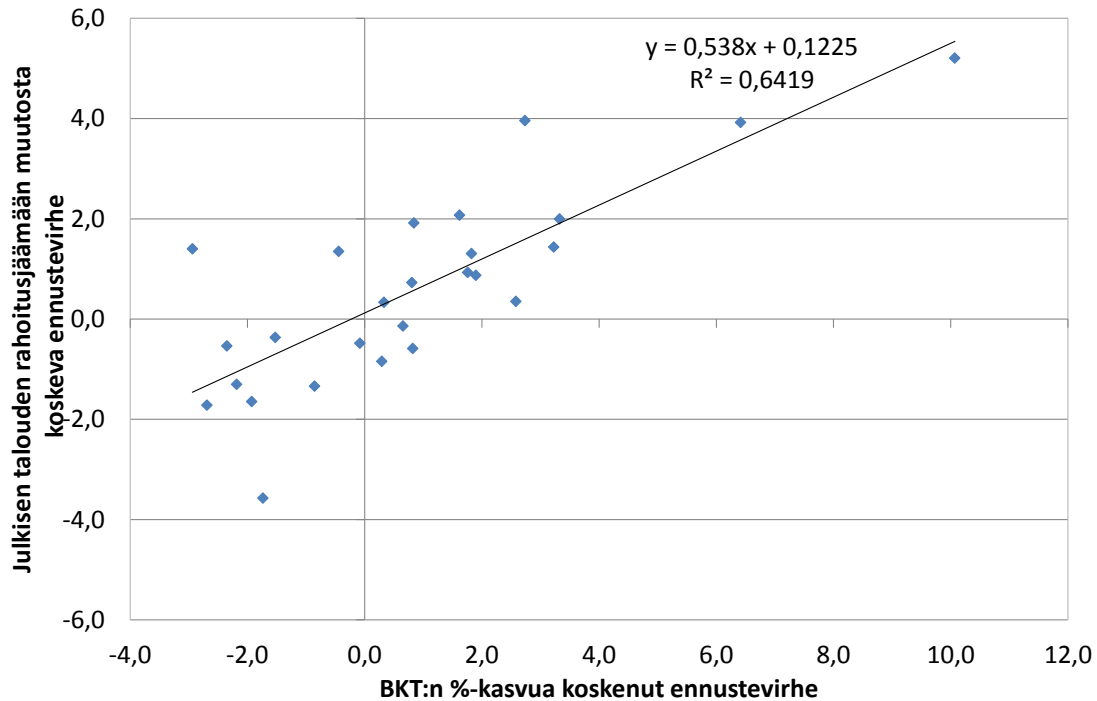
Kuva 1. BKT:n % -kasvun ennustepoikkeamat (syyskuussa julkaistut ennusteet 1989–2015)

Talouden tilaa kuvaavien muuttujien kehitys on yhteydessä toisiinsa. Esim. kansainvälisen talouden kehitykseen vaikuttavat ilmiöt heijastuvat joko suoraan tai välillisesti kaikkiin taulussa 1 esitettyihin muuttujiin. Kysyntäerien keskimääräinen historiallinen kasvu ja sen volatilitieetti kuitenkin vaihtelevat merkittävästi mm. eri kysyntäerien välillä. Taulussa 1 on kuvattu sitä, mikä on ollut vuonna t syyskuussa julkistettujen ennusteiden keskimääräinen ennustepoikkeama seuraavan vuoden (t+1) kehityksen ennakkoinnissa. Investoinnit on tyypillinen esimerkki kysyntäerästä, jolle on ominaista voimakkaat vaihtelut. Mitä suurempi on muuttujan volatilitieetti, sitä suurempia ovat

vastaavasti ennustepoikkeamat. Esimerkiksi investointien kasvuun liittyvät ennustepoikkeamat ovat olleet selvästi suurempia kuin tasaisemmin kehittyneen kulutuksen tapauksessa.

Kuva 2. BKT:n ja julkisyhteisöjen rahoitusjäämän (% BKT:sta) muutosta koskevan ennustevirheen välinen yhteys v. 1989–2015

Julkisen talouden rahoitusasemaa kuvaavan ennusteen osuvuus määräytyy osaltaan reaalityalouden ennusteen perusteella. Taulusta 1 nähdään, että vuosina 1989–2015 julkisen talouden rahoitusaseman muutosta (% BKT:sta) koskevat ennusteet ovat antaneet hieman toteutunutta kehitystä myönteisemmän kuvan, mikä selittyy osaksi vastaavansuuntaisella kokonaistuotannon kehitystä koskevalla ennustepoikkeamalla. Oheisessa kuviossa 2 on tarkasteltu BKT:n % -muutosta (vaaka-akseli) ja julkisyhteisöjen rahoitusaseman (suhteessa BKT:hen) muutosta (pystyakseli) koskevien ennustevirheiden välillä ilmenevää yhteyttä. Yksinkertaisen regressiotarkastelun perusteella yhden prosenttiyksikön suuruinen ennustevirhe BKT:n kasvussa tuottaisi julkisen talouden rahoitusasemaan (suhteessa BKT:hen) noin 0,5 % -yksikön suuruisen virheen. Tämä tulos on yhdenmukainen joustoestimaattien kanssa, jotka kuvaavat julkisen talouden herkkyyttä taloudellisissa aktiviteetissa ilmeneville muutoksille.

Taulu 1. Keskeisten muuttujien keskimääräiset ennustepoikkeamat 1989–2015 (syyskuussa vuonna t julkaistut ennusteet vuodelle t+1)

	ka. kasvu 1989– 2015	ka. ennuste- poikkeama 1989–2015	keski- poik- keama	ennuste vuodelle 2015 syys- kuussa 2014	toteuma	ennuste- poikkeama
BKT	1,7	0,7	2,2	1,2	0,5	0,6
Kulutus	1,7	-0,1	1,4	0,3	0,7	-0,4
Yksityinen kulutus	1,9	0,2	1,8	0,3	1,4	-1,1
Julkinen kulutus	1,2	-0,6	1,2	0,4	-0,9	1,3
Investoinnit	0,9	1,7	4,3	2,4	-1,1	3,5
Yksityiset investoinnit	0,9	2,3	5,2	2,9	-1,0	3,9
Julkiset investoinnit	1,4	-2,1	5,8	0,1	-1,2	1,3
Vienti	5,0	-0,1	4,7	4,0	0,6	3,4
Tuonti	4,2	-0,3	4,7	3,2	-0,4	3,6
Työlliset	-0,1	0,5	1,4	0,3	-0,4	0,7
Kuluttajahinnat	2,1	0,3	1,0	1,5	-0,2	1,7
Työttömyysaste	.	0,0	1,0	8,5	9,4	-0,9
Valtion rahoitusjäämän muutos ¹	.	0,2	0,8	0,8	0,7	0,1
Julkisyhteisöjen rahoitus- jäämän muutos	.	0,5	1,6	0,3	0,5	-0,2

2 Vuotta 2015 koskeneiden ennusteiden osuvuudesta

Taulussa kuvataan vuoden 2015 budjetin pohjana olleen ennusteen osuvuutta (*Taloudellinen katsaus, syksy 2014*). Tarkastelu kattaa ennusteen keskeisimmät muuttujat kuten mm. taloudelliseen aktiviteettiin vaikuttavat kysyntäerät, työllisyyden, työttömyyden ja inflaation. Tilastokeskus julkaisi maaliskuussa 2016 ensimmäisen alustavan arvion kansantalouden tilinpidon tiedoista liittyen kansantalouden kehitykseen vuonna 2015. Lopulliset tiedot saadaan vasta heinäkuussa vuonna 2017. Mainittuun ajankohtaan saakka käytössä olevat historiatiedot ovat viime vuoden osalta luonteeltaan ennakkollisia.

Taulussa 2 on esitetty myös vuotta 2015 koskevien ennusteiden tarkentuminen. Ensimmäisessä sarakkeessa on vuodelle 2015 laaditun talousarvioesityksen pohjana olleen ennusteen mukaiset luvut. Muissa sarakkeissa on kuvattu se, miten käsitys eri muuttujien kehityksestä on täsmentynyt ennustepäivitysten myötä syyskuun 2014 ja joulukuun 2015 välisenä aikana.

¹ Rahoitusjäämän muutos (% BKT:sta) kuvaa sitä, mikä on julkisen tai valtiontalouden rahoitusaseman muutos edelliseen vuoteen verrattuna. Taulukon valtiontaloutta koskevat ennustetiedot kattavat ajanjakson 2000–2015.

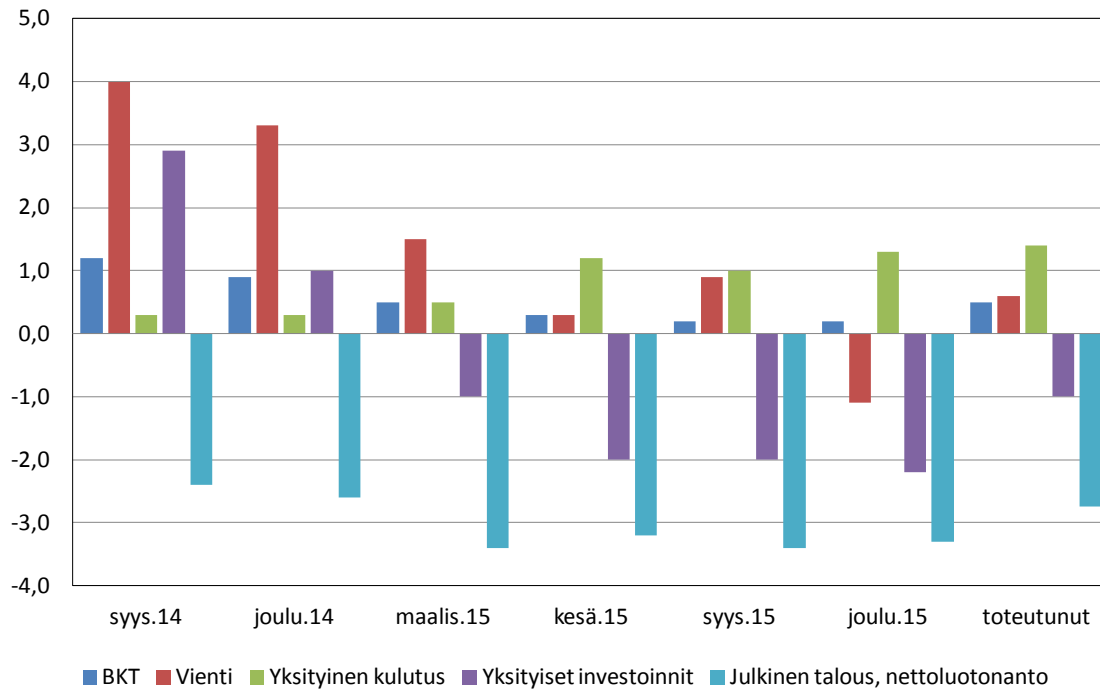
Taulu 2. Vuotta 2015 koskeneiden ennusteiden tarkentuminen, syyskuu 2014–joulukuu 2015

	syys- kuu 2014	joulu- kuu 2014	maa- liskuu 2015	kesä- kuu 2015	syys- kuu 2015	joulu- kuu 2015	toteuma
BKT	1,2	0,9	0,5	0,3	0,2	0,2	0,5
Kulutus	0,3	0,3	0,4	0,9	0,8	1,0	0,7
Yksityinen kulutus	0,3	0,3	0,5	1,2	1,0	1,3	1,4
Julkinen kulutus	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	-0,9
Investoinnit	2,4	0,9	-0,4	-1,0	-1,3	-2,1	-1,1
Yksityiset investoinnit	2,9	1,0	-1,0	-2,0	-2,0	-2,2	-1,0
Julkiset investoinnit	0,1	0,5	2,3	3,2	1,4	-1,6	-1,2
Vienti	4,0	3,3	1,5	0,3	0,9	-1,1	0,6
Tuonti	3,2	2,6	1,0	1,1	-0,2	-2,0	-0,4
Työlliset	0,3	0,1	0,3	-0,2	-0,7	-0,3	-0,4
Työttömyysaste	8,5	8,8	8,8	9,3	9,6	9,4	9,4
Kuluttajahinnat	1,5	0,8	0,3	0,1	-0,1	-0,1	-0,2
Valtion rahoitusjäämä	-2,6	-2,5	-3,2	-3,1	-3,1	-3,1	-3,1
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä	-2,4	-2,6	-3,4	-3,2	-3,4	-3,3	-2,7
Teollisuus	1,1	1,6	0,3	-1,3	-1,5	-2,2	-0,6
Palvelut	1,3	1,3	0,9	0,8	0,6	0,8	0,9
Maailmankauppa	4,7	4,3	4,0	3,7	2,7	1,6	2,0

Tilastokeskuksen maaliskuussa 2016 julkaiseman ennakkotiedon mukaan kokonaistuotanto kääntyi viime vuonna vaimeaan 0,5 prosentin kasvuun. Vuodelle 2015 valmisteltu valtion talousarvio pohjautui syyskuussa 2014 julkistettuun ennusteeseen, jonka mukaan BKT:n odotettiin kasvavan 1,2 %. Käsitys taloudellisen aktiviteetin kehityksestä täsmentyi myöhemmissä ennustepäivityksissä varovaisemmaksi. Vientin ja investointien kehitys osoittautui syksyllä 2014 laadittua ennustetta heikommaksi vuoden 2015 osalta. Maailmantalouden ja maailmankaupan kasvu jäi ennakoitua vaimeammaksi, mikä näkyi vientiennusteessa. Sitä vastoin yksityinen kulutus kasvoi odotettua voimakkaammin mm. odotettua maltillisemmän inflaatiokehityksen myötä. Ennustettua heikompi makrokehitys näkyi myös julkisen talouden rahoitusasemassa ja velkaantumisessa. Jäljempänä on tarkasteltu yksityiskohtaisemmin ennustepoikkeaman taustalla olleita tekijöitä.

Kokonaistuotannon ennustepoikkeama edusti keskimääräistä virhettä vuosina 1989–2015 vastaavana ajankohtana laadittuihin ennusteisiin verrattuna. Eri kysyntäeriä koskevat ennustepoikkeamat osoittautuivat sitä vastoin monelta osin tavanomaista suuremmiksi. Kolme vuotta kestäneen taantumasta toipuminen on jäänyt odotettua hitaammaksi. Suomen kansantalouden kohtaamien ulkoisten shokkien kuten elektroniikkateollisuuden rakennemuutoksen vaikutukset ovat varjostaneet talouden elpymistä odotettua pidempään.

Kuvio 3. Vuotta 2015 koskeneiden ennusteiden tarkentuminen

3 Kansainvälisen talouden ennustepoikkeama

Vuonna 2012 maailmankauppa kasvoi 1,7 % ja vuonna 2013 kasvu kiihtyi 2,6 prosenttiin. Syksyllä 2014 VM ennusti kaupan kasvun nopeutuvan maltillisesti.

Elokuussa 2014 VM ennusti, että maailman BKT:n kasvu kiihtyisi 3,9 prosenttiin v. 2015, mutta tuoreimman IMF:n arvion mukaan maailman BKT kasvoi vain 3,1 %. Ennustetta hitaampi aktiviteetin kasvu heijastuu myös maailmankauppaan.

Toinen vaikutus syntyy tuotannon tuonti-intensiteetin kautta. Aiemmin maailmankaupan volyymi oli kasvanut selvästi kokonais- tai teollisuustuotannon volyymia nopeammin. Vuosina 1985–2005 maailman tuonnin jousto suhteessa maailman BKT:een oli vajaa 2 ja suhteessa teollistuotannon vähän yli 2, mutta vuoden 2005 jälkeen joustot laskivat noin yhden tasoon. Kauppa ja tuotanto kasvavat siis nyt karkeasti samaa tahtia. Vieläkään ei ole yksimielisyyttä siitä, mitkä syyt ovat tuonti-intensiivisyyden putoamisen taustalla ja kuinka pysyvä ilmiö on.

Vuonna 2014 ennustettiin, että tuonti-intensiivisyys hieman kiihtyisi. Teollisuusmaissa näin tapahtuikin, mutta kehittyvissä talouksissa tuonti-intensiivisyys on kääntynyt jopa laskuun. Tähän on erityisesti vaikuttanut Kiinan jyrkästi hidastunut tuonti.

Suomelle merkittävä kansainvälinen shokki oli Venäjän taantuma. Syksyllä 2014 Venäjälle VM ennusti 1 % taantumaa vuodelle 2015, mutta tuorein tieto toteutuneesta BKT:sta on 3,7 prosentin taantuma. Lisäksi Venäjän dollarimääräisen tavaratuonnin arvo romahti yli 30 %.

Venäjän taantumana eräs syy on raakaöljyn hinnan jyrkkä lasku. Elokuussa 2014 VM ennusti raakaöljyn hinnan laskevan hieman vuonna 2015. Heikentynyt kysyntä ja vahvana säilynyt tarjonta mm. Pohjois-Amerikassa oli johtanut öljyn hinnan laskupaineeseen. Saudi-Arabia on usein reagoinut hintojen muutospaineeseen säätämällä

tuotantoon, mutta kesällä 2014 se kuitenkin päätti toisin. Kun globaali raakaöljyn tarjonta oli hyvin vakaata koko vuoden 2014 ajan, mahdollisesti suurin tarjontashokki oli se, ettei Saudi-Arabia säättänyt tuotantoon hintapaineita vastaan, päinvastoin kuin markkinat olivat oppineet odottamaan. Myös teollisuuden raaka-aineiden hinnat laskivat ennustettua enemmän. Alemmat hinnat osaltaan tukivat euroalueen ja muiden öljyn ja raaka-aineiden tuojien kasvua.

Elokuussa 2014 VM ennusti, että dollarin eurokurssi vahvistuu maltillisesti 1,32 USD/EUR tasolle, mutta dollari vahvistui nopeasti tasolle 1,11 USD/EUR. Euron ennustettua heikompi kurssi oli positiivinen yllätys euroalueen viennille. Myös rahapoliittikka ja rahoitusmarkkinat olivat paremmin kasvua tukevia kuin elokuussa 2014 ennustettiin. 3 kk korko oli 0,6 % ja 10 v. korko 1,0 % ennustettua alemmat.

4 Ulkomaankaupan ennustepoikkeama

Syksyllä 2014 ennustettiin viennin kasvun asteittaista kiihtymistä ennustejakson loppua kohden. Viennin arvioitiin kasvavan 4 % vuonna 2015. Kiihtymisen taustalla nähtiin tärkeimpien vientimaiden kasvun kiihtymistä sekä maailmankaupan kasvun vauhdittumista. Viimeisimpien tilastojen mukaan vienti kasvoi vain 0,6 %. Ennustepoikkeamaa syntyi myös vuoden 2014 osalta, sillä syksyn 2014 arvio 0,4 prosentin viennin kasvusta oli turhan optimistinen.

Syksyn 2014 ennustetta tehtäessä käytössä oli vasta vuoden 2014 ensimmäinen neljänneksen tilastot viennistä ja tuonnista. Molempien historiatilastot ovat muuttuneet runsaasti, esimerkiksi syksyllä 2014 viennin tilastoitiin kasvavan -1,7 % vuonna 2013, kun se viimeisten tilastojen mukaan kasvoi 1,1 %

Venäjän talouspakotteet astuivat voimaan vuoden 2014 aikana ja Venäjän kaupan odotettiin hidastuvan selvästi. Venäjän tuontikieltojen arvioitiin alentavan elintarvikkeiden vientiä Venäjälle noin 20 %. Vaikutukset jäivät kuitenkin hivenen alakanttiin arvioiduiksi, sillä elintarvikeviennistä on hävinnyt lähes 80 %. Suomen vientinäköymät Venäjälle olivat heikentyneet jo vuoden 2013 aikana, joten talouspakotteet vain lisäsivät hieman alasuuntaista ennustenaikymää. Venäjän muut talousvaikeudet ovat pahentuneet myös sen jälkeen, mikä on vähentänyt Venäjän vientiä edelleen ja vaikuttanut omalta osaltaan viennin kasvun ennustettua alhaisempaan toteutuneeseen kehitykseen.

Myös maailmankaupan kiihtyminen kääntyi lieväksi hidastumiseksi. Syksyllä 2015 Suomen vientikysynnän arvioitiin kasvavan 4,3 % vuonna 2015, kun viimeisin tilastotieto kertoo kasvua olleen 2,6 %. Täten viennin ennustepoikkeamasta noin puolet selittyy kv -ennusteen muuttumisessa ja noin puolet väärin arvioidusta markkinaosuuden muutoksesta.

Suomi menetti markkinaosuuksiaan merkittävästi vuosina 2014 ja 2015, sillä kehittyvien talouksien kasvuvauhdit ovat olleet suurempia kuin Euroopassa. Kaupan painottuminen kehittyvien talouksien markkinoille on huonontanut Suomalaisten yritysten mahdollisuuksista pitää kiinni markkinaosuuksistaan. Viimeisillä tilastoilla mitattuna Suomen vienti oli -2 prosenttiyksikköä vientimarkkinoiden kasvua hitaampaa vuonna 2015. Syksyn 2014 ennustaessa oletettiin eron jäävän -0,3 prosenttiyksikköön. Pienentyvän markkinaosuuden menetyksen taustalla oli ajatus euroalueen ja investointien piristymisessä, sillä niissä Suomella on hyvä markkina-asema. Tämä oletus ei kuitenkaan realisoitunut.

Syksyllä 2015 tuonnin ennustettiin kasvavan 3,2 % vuonna 2014, kun viimeisimpien tilastojen mukaan tuonti supistui 0,4 %. Tuonnin ennuste perustuu nettovientiin, ja sitä verrataan muiden kysyntäerien määräämään tuontialttiuteen. Syyskuussa nettoviennin kontribuutioksi vuonna 2015 ennustettiin 0,3 prosenttiyksikköä, kun toteutunut kontribuutio oli 0,4 prosenttiyksikköä. Tuonti onkin kehittynyt huomattavasti suhteessa vientiin kuin syyskuussa 2014 arvioitiin.

5 Yksityisen kulutuksen ennustepoikkeama

Yksityistä kulutusta koskevien ennusteiden osuvuus on pitkän aikavälin kehityksen perusteella ollut suhteellisen hyvä. Tähän on vaikuttanut se, että kulutus on tyypillisesti kasvanut verrattain tasaisesti. Esimerkiksi yksityisen kulutuksen määrän supistuminen on aiemman kehityksen valossa ollut hyvin poikkeuksellista.

Vuoden 2015 talousarvioesityksen pohjana olevassa ennusteessa yksityisen kulutuksen määrän ennakoitiin lisääntyvän vain 0,3 prosenttia. Samanaikaisesti kotitalouksien reaalityulojen kasvun oletettiin jäävän edellisvuotiselle tasolle. Tilastokeskuksen ennakkotiedon mukaan yksityinen kulutus kasvoi kuitenkin viime vuonna 1,4 %. Tähän vaikutti se, että kotitalouksien ostovoima lisääntyi selvästi enemmän kuin mitä syksyllä 2014 osattiin ennakoida. Tämän taustalla oli se, että inflatiokehitys muodostui viime vuonna poikkeuksellisen hitaaksi, mikä oli seurausta öljyn ja muiden raaka-aineiden hintojen tuntuvasta alenemisesta.

Kotitalouksien käytettävissä olevat nimellistulot kehittyivät lähes syksyllä 2014 ennustetun mukaisesti. Ne kasvoivat ennakkotiedon mukaan 1,2 % kun ennuste oli 1,4 %. Merkittävimmin yksittäisen tuloerän muodostaa kotitalouksien saamat palkat. Vuonna 2015 työllisyys heikkeni odotetun kasvun sijaan, minkä seurauksena palkkojen kasvu jäi syksyllä 2014 ennakkoidusta lähes prosenttiyksikön verran hitaammaksi. Palkkasumma kasvoi viime vuonna 0,8 %. Työttömyyden nousu lisäsi kotitalouksien saamia tulonsiirtoja, mikä vaimensi odotettua heikomman työllisyyskehityksen vaikutusta käytettävissä oleviin tuloihin. Myös kotitalouksien saamien omaisuustulojen kehitys jäi ennakoitua heikommaksi.

Työllisyyden heikkenemisestä huolimatta kuluttajien luottamus oman taloudellisen tilanteen osalta vahvistui viime vuonna hieman, mikä näkyi kotitalouksien säästämisasteen alenemisena. Tilastokeskuksen tietojen mukaan säästämisaste aleni hieman syksyllä 2014 ennakoitua enemmän.

Yksityisen kulutuksen osalta ennustepoikkeama oli viime vuoden osalta tavanomaisista suurempi. Merkittävin yksityisen kulutuksen ennustepoikkeaman syntymiseen myötävaikuttanut tekijä vuoden 2015 tapauksessa oli hintakehityksen jääminen historiallisesti poikkeuksellisen matalaksi.

6 Investointien ennustepoikkeama

Investoinnit ovat vaikeasti ennustettava erä, koska ne reagoivat herkästi suhdanteisiin ja yksittäisten vuosien vaihtelu on suurta. Ennusteessa oletettiin, että investoinnit kääntyisivät v. 2015 jo vuositasolla kasvuun, mutta ne supistuivat edelleen. Investointiennuste oli siten selvästi toteutunutta kehitystä myönteisempi. Syksyllä 2014 ennustettiin kokonaisinvestoinneille 2,4 ja yksityisille investoinneille 2,9 prosentin kasvua, kun v. 2015 toteutuneet investoinnit laskivat ennakkotietojen mukaan noin prosentin verran.

Investointien ennustepoikkeaman keskeinen selittäjä on yleisen ennustekuvan pettäminen. Investointiennusteeseen ovat vaikuttaneet niin ennustettua heikompi kansainvälinen talouskehitys kuin sen seurauksena heikentynyt vientikehitys, joka on edelleen hidastanut investointien liikkeelle lähtöä. Vuoden 2015 investointiennustetta oli alennettu syksyllä kesäkuun 2014 ennusteesta. Voidaan sanoa, että korjauksen suunta oli oikea, mutta muutos ei ollut riittävä

Makroteoriaa soveltaen ja yksinkertaistaen talouden aggregoidut investoinnit riippuvat tuotannon kehityksestä positiivisesti ja reaalikorosta negatiivisesti. Nämä kummatkin investointeihin vaikuttavat tekijät kehittyivät syksystä 2014 vuoden 2015 loppuun selvästi ennusteista poiketen. Vuoden 2014 syksyllä odotukset tuotannon kasvusta olivat toteutunutta myönteisempiä, 1,2 %. Lisäksi samaan aikaan inflaatioennuste osoitti vielä noin 1,5 prosentin nousua ja korkoennuste oli melko matalalla, jolloin reaalikorko painui ennusteessa negatiiviseksi. Kummatkin tekijät tukivat virheellisesti ennustettavien investointien kasvua.

Tuolloin arvioitiin, että v. 2014 tulisi olemaan asuntorakentamisessa suhdannesyklin kaikkein heikon vuosi ja niin kävikin. Rakennusinvestointien odotettiin kuitenkin palautuvan toteutunutta nopeammin kasvu-uralle. Tosin Raksu-raportissakin (26.9.2014) todetaan, että ”rakentamisen kasvun todennäköisyys laskee, jos Venäjään kohdistuvia pakotteita lisätään ja Venäjä vastaa vastapakotteilla”.

Lisäksi tilinpidon talonrakennusinvestointeihin vaikuttaa tekninen syksyllä 2014 tehty rakentamisen tilastoaineistojen ilmoittamista koskeva järjestelmämuutos. On käynyt ilmi, ettei muutamien suurten kaupunkien alueella aloitettujen suurten hankkeiden aloitustietoja ole ilmoitettu väestörekisterikeskukselle, eivätkä ne silloin ole olleet mukana Tilastokeskuksen rakentamisen aloitustiedoissa, eivätkä myöskään rakennustuotannon volyymilaskennassa. Todelliset aloituskuutiot ovat todennäköisesti olleet suuremmat kuin tilastoidut kuutiot. Esimerkiksi uudistalonrakentamisen tilastointi pysäytettiin tammikuussa 2015 ja vasta toukokuussa 2015 rakentamisen tilastoja julkaistiin seuraavan kerran. Tämä takia vuoden 2015 talonrakennusinvestointien ennakkolukuihin on syytä suhtautua vielä normaaliakin suuremmalla varauksella. Todettakoon, että pidemmällä ajalla saadaan kuitenkin parempaa tietoa rakennuskannasta ja korjausrakentamisen kohdentumisesta.

Suurin ennustepoikkeama on syntynyt t&k -menoissa, jotka olivat syksyllä 2014 ensimmäistä kertaa mukana tilinpidon kehikossa. Tutkimukseen ja kehittämiseen liittyvien menojen kirjaaminen (tilinpidon) t&k -menoksi on haasteellinen tehtävä yrityksille. Nämä menothan koostuvat pääosin palkkamenoista. Todettakoon vielä, että t&k -menojen osalta vuotta 2015 koskevat tiedot valmistuvat vasta syys-lokakuussa 2016.

7 Tuotannon ennustepoikkeama

Koko talouden arvonlisäys supistui vuosina 2012–2014. Arvonlisäys eli tuotanto kääntyi 0,6 prosentin kasvuun v. 2015. Teollisuuden tuotanto supistui vielä viime vuonna 0,6 %, mutta palveluiden tuotanto kääntyi 0,9 prosentin kasvuun. Syyskuussa 2014 tehdyssä talousarvioennusteessa ennakoitiin teollisuustuotannon lisääntymän 1,1 % ja palvelutuotannon 1,3 % v. 2015. Teollisuuden ennustepoikkeama oli siten 1,7 ja palveluiden 0,4 % -yksikköä. Vuoden 2015 teollisuustuotannon keskimääräinen ennustepoikkeama oli 1,3 % -yksikköä ja palvelutuotannon 0,2 % -yksikköä. Päätoimialoista ennustepoikkeama oli suurin teollisuudessa ja pienin palveluissa. Sekä teollisuustuotannon että palvelutuotannon ennusteet tarkentuivat heikommiksi kohti vuoden 2015 viimeistä ennustetta joulukuussa 2015, jolloin ennustepoikkeama teollisuudessa oli -1,6 ja palveluissa -0,1 % -yksikköä.

Suurin osa teollisuuden arvonlisäyksestä viedään ulkomaille, joten vientikysyntäennusteella on suuri paino teollisuustuotantoennusteessa. Syyskuussa 2014 maailmankaupalla mitaten vientikysynnän ennakoitiin lisääntyvän vajaat 5 % v. 2015. Vientiyritysten maailmanmarkkinaosuuden ennakoitiin jatkavan laskuaan kilpailukykyhaasteiden ja maailmankaupan rakennemuutoksen seurauksena, joten teollisuustuotannon ennakoitiin kasvavan vientikysyntää hitaammin, 1,1 %. Myös Suomelle tärkeä Venäjän talous painui taantumaan. Kohti joulukuuta 2015 vientikysynnän arvioitiin maailmankaupalla mitattuna hiipuvan ja vastaavasti viennistä suuresti riippuva teollisuustuotantoennuste heikentyi negatiiviseksi. Teollisuuden arvonlisäystä painoivat myös toimialarakenteen muutokset, sillä elektroniikkateollisuuden- ja paperin tuotanto Suomessa supistuvat trendinomaisesti. Lisäksi kotimarkkinoiden heikkous vaimensi teollisuuden ja palveluiden kasvunäkymiä. Toisaalta, euron taalakurssin heikentyminen on tukenut dollaria maksuvaluuttana käyttävien yritysten vientiä.

Palvelutuotannosta suurin osa menee yrityssektorin käyttöön, joten yritysten vaihteet suhdannenäkymät rajoittivat palvelujen arvonlisäyksen kasvua ja tämä näkyi palveluennusteen heikentymisenä. Lisäksi kotitalouksien vaatimaton ostovoiman kasvu rajoitti kuluttajapalveluiden kysyntää. Palveluiden osuus koko arvonlisäyksestä on runsaat 70 %. Palvelutuotanto säilyikin koko talouden arvonlisäyksen kasvun lähteenä, eikä vuoden 2015 ennuste ollut yhdelläkään ennustekierroksella negatiivinen, toisin kuin teollisuuden ennuste oli kesältä 2015 lähtien.

8 Työllisyyden ennustepoikkeama

Syksyllä 2014 ennustettiin työllisten määrän kasvavan 0,3 % vuonna 2015. Toteutunut luku oli -0,4 %. Työttömyysasteeksi ennustettiin tuolloin 8,5 %. Toteutunut työttömyysaste vuonna 2015 oli 9,4 %.

Työvoimaennuste seuraavalle vuodelle perustuu pääosin kuluvan vuoden lähtötilanteeseen ja BKT:n ennustettuun kehitykseen.

Syyskuun 2014 ennustetta tehtäessä tuoreimmat käytössä olleet tilastotiedot olivat työvoimatutkimuksessa 2014 kesäkuu ja neljännesvuositilinpäätös (BKT) 2014Q1.

Työvoimatutkimuksen mukaan työllisten määrä oli ollut laskusuuntainen vuonna 2013 ja alkuvuonna 2014, mikä oli sopusoinnissa negatiivisten BKT:n muutosten kanssa. Työttömyysasteen trendi oli kesäkuussa 8,6 % ja se oli pysynyt samoissa lukemissa koko alkuvuoden. Vuoden takaiseen nähden työttömyysaste oli kasvanut 2. neljänneksellä 0,5 prosenttiyksikköä.

BKT:n ennuste vuodelle 2015 oli 1,2 %. Tämän suuruisen talouskasvun pitäisi log-differenssi regressioestimoinnin mukaan kasvattaa työllisten määrää 0,2 %–0,4 % ja pitää työttömyys suurin piirtein ennallaan. Työttömien ja työllisten tasot eivät olleet alkuvuonna 2014 poikkeuksellisen korkealla tai matalalla, joten log-differenssi mallin perusteella estimoituihin keskimääräisiin joustoihin oli hyvät perusteet luottaa. Syksyn 2014 työvoimaennustetta voidaan näin pitää ennustettuun talouskasvuun nähden uskottavana.

Toteutunut BKT:n kasvu jäi kuitenkin 0,5 prosenttiin, mikä selittää osan ennustepoikkeamasta. Jos BKT:n ennuste olisi ollut syksyllä 2014 tuo 0,5 %, niin työllisyydelle olisi todennäköisesti ennustettu nollakasvua ja työttömyysasteen olisi ennustettu hieman nousevan.

Työllisyyden ja työttömyyden toteutunut kehitys oli vuonna 2015 kuitenkin yllättävän heikkoa toteutuneeseen talouskasvuunkin nähden. Vertailun vuoksi: vuonna 2009 BKT:n laskiessa 8,3 % työttömyysaste nousi vain 8,2 prosenttiin (1,8 prosenttiyksikköä). Vuonna 2015 työttömyysaste nousi 8,7 prosentista 9,4 prosenttiin, vaikka BKT kasvoi puoli prosenttia.

9 Inflaation ennustepoikkeama

VM:n inflaatioennuste vuodelle 2015 oli syksyn 2014 ennusteessa 1,5 % kun toteutunut inflaatioluku kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattuna oli lopulta -0,2 %. Ennustepoikkeamaan vaikuttavat lukuisat tekijät, mutta suurin yksittäinen siihen vaikuttanut tekijä on raakaöljyn maailmanmarkkinahinnan pudotus, joka alkoi loppuvuodesta 2014 ja on jatkui lyhyttä palautumisjaksoa lukuun ottamatta v. 2015 loppuun asti. Pudotus näkyy sekä suoraan energianhinnoissa sekä välillisesti muiden hyödykkeiden hinnoissa.

Toinen v. 2015 kuluttajahintojen ennustepoikkeamaan vaikuttava merkittävä tekijä on ollut elintarvikkeiden hintojen hidas kehitys, joka ei ollut ennakoitavissa ennustehetkellä. Tähän on osaltaan vaikuttanut ruoan maailmanmarkkinahintojen lasku, joka alkoi keväällä 2014 ja jatkui läpi vuoden 2015. Kotimaassa tilanteeseen vaikutti vähittäiskaupan kilpailun kiristyminen ja sitä seuranneet halpuutuskampanjat. Tämän lisäksi hintoja ovat painaneet pitkään jatkuneet Venäjä-pakotteet, jonka myötä elintarvikkeiden vienti on laskenut, joka on taas osaltaan aiheuttanut korkeampaa tarjontaa kotimaisten elintarvikkeiden osalta.

Energian- ja ruoan hintojen lisäksi muidenkin raaka-aineiden hinnat ovat olleet laskussa. Inflaation hidastuminen ei ole ollut vain Suomea koskettava ilmiö, sillä kansainvälisestikin hintojen kehitys oli samoista taustatekijöistä johtuen v. 2015 tavanomaista hitaampaa. Muun muassa euroalueen inflaatio oli 0,0 %, kun Euroopan keskuspankin asiantuntijoiden kyselyn tuottama ennusteluku oli vuoden 2014 kolmannella neljänneksellä 1,2 %.

10 Julkisen talouden ennustepoikkeama

Julkisyhteisöjen ennuste perustuu menneeseen kehitykseen, reaalityalouden ennusteisiin sekä ennusteajankohtana tiedossa oleviin päätösperäisiin toimiin. Julkisen talouden tila on pitkälti riippuvainen yleisestä talouskehityksestä, mutta kytkös on myös toisensuuntainen eli finanssipoliittiset toimet vaikuttavat kokonaistaloudelliseen aktiviteettiin ja yksityisen sektorin kehitykseen.

Tässä tarkastellaan julkisen talouden ja sen alasektoreiden rahoitusaseman ennusteita syyskuussa 2014 ja verrataan niitä tämän hetkiseen tietoon toteutuneesta rahoitusasemasta v. 2015.

BKT:n kasvu vuosina 2014–2015 yhteensä jäi n. 1,4 prosenttiyksikköä hitaammaksi kuin syyskuussa 2014 ennakoitiin. Julkisyhteisöjen rahoitusasema oli vastaavasti syyskuussa 2014 ennustettua heikompi vuosina 2014 ja 2015. Myös tiedot edellisen vuoden 2013 julkisyhteisöjen rahoitusjäämästä tarkentuivat melko paljon syyskuusta 2014 huhtikuuhun 2016.

Taulu 3. BKT:n muutoksen sekä julkisyhteisöjen rahoitusaseman tarkentuminen

BKT:n muutos, %	2013	2014	2015
syyskuu 2014	-1,2	0,0	1,2
huhtikuu 2016	-0,8	-0,7	0,5
ero, %-yksikköä	-0,4	-0,7	-0,6
Julkisyhteisöjen rahoitusasema, % BKT:sta	2013	2014	2015
syyskuu 2014	-2,3	-2,7	-2,4
huhtikuu 2016	-2,6	-3,2	-2,7
ero, %-yksikköä	-0,3	-0,5	-0,4

Valtion rahoitusasema v. 2015 jäi n. ½ prosenttiyksikköä heikommaksi kuin mitä syksyllä 2014 ennakoitiin (Taulu 4.). Pitkälti tämä selittyy reaalityalouden ja sitä kautta veropohjien ennakoitua heikommalla kehityksellä. Vuoteen 2015 kohdistui uusia, v. 2014 päätettyjä toimia vain vähän. Edellisten hallitusten päätösperäiset toimet olivat mukana syksyn 2014 luvuissa. Tämän jälkeen syksyllä 2014 ja v. 2015 tehtiin uusia, vuoteen 2015 kohdistuvia toimia vain vähän. Vuoden 2015 täydentävässä talousarviossa tuloarvioita alennettiin n.100 milj. euroa ja määrärahoja lisättiin runsas 100 milj. euroa. Vuonna 2015 lisätalousarvioissa kuitenkin lisättiin eräitä menoja kuten turvapaikkahakijoihin liittyviä menoja. Samoin esim. Terrafame Oy:tä pääomitettiin. Pääministeri Sipilän hallitusohjelman mukaiset toimet kohdistuvat vuoteen 2016 ja siitä eteenpäin.

Paikallishallinnon rahoitusasema v. 2015 on ennakkotietojen mukaan 0,4 prosenttiyksikköä vahvempi kuin syksyllä 2014 ennustettiin. Ennustepoikkeama johtui monesta samaan suuntaan vaikuttaneesta tekijästä. Verotulot olivat 240 milj. euroa suuremmat kuin syyskuussa 2014 arvioitiin. Tästä runsas puolet johtuu kuntien veroprosenttien korottamisesta, joka ei ollut tiedossa ennustetta laadittaessa. Ennusteessa voidaan huomioida vain ennustehetkellä tiedossa olevat päätökset.

Kuntien kulutusmenoja ennustetaan arvioitujen menopaineiden avulla. Kulutus oli arvioitua menopainetta pienempi. Syksyllä 2014 laadittu kuntatalouden kehitysarvio vuodelle 2015 oli painelaskelma, jossa ei ennakoitu tuolloin vielä täsmentymättömiä kuntien omia sopeutustoimia vuodelle 2015. Kuntien omat sopeutustoimet v. 2015 ovat osoittautuneet merkittäviksi. Ennustepoikkeamia oli myös eräissä vaikeasti ennustettavissa olevissa taloustoimissa. Esim. maan myynnit olivat poikkeuksellisen suuret, n. 120 milj. euroa, mikä ei ollut ennakoitavissa.

Työeläkelaitosten ylijäämä supistui v. 2015 1,5 prosenttiin suhteessa BKT:hen, kun ylijäämä on 2000-luvulla ollut keskimäärin noin kolme prosenttia. Ylijäämän pieneminen osattiin sinällään ennakoida. Vuoden 2015 aikana työeläkelaitosten ylijäämää kuitenkin jossain määrin aliarvioitiin. Esimerkiksi eläkemenot jäivät pienemmiksi kuin vuoden aikana kertyneistä ennakkotiedoista saattoi päätellä. Työeläkeyhtiöt myivät vuoden aikana kiinteistöjään paljon odotettua enemmän. Kiinteistömyynnit kirjataan tilinpidossa negatiivisina investointeina.

Taulu 4. Julkisyhteisöjen rahoitusaseman tarkentuminen, % BKT:sta

	2015
Valtion rahoitusasema, syksy 2014	-2,6
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,4
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,3
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0
Muiden tekijöiden vaikutus	0,1
Valtion rahoitusasema, kevät 2016	-3,1
Paikallishallinnon rahoitusasema, syksy 2014	-1,1
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,3
Muiden tekijöiden vaikutus	0,2
Paikallishallinnon rahoitusasema, kevät 2016	-0,7
Työeläkelaitosten rahoitusasema, syksy 2014	1,5
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1
Muiden tekijöiden vaikutus	0,0
Työeläkelaitosten rahoitusasema, kevät 2016	1,4
Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema, syksy 2014	-0,2
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,2
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0
Muiden tekijöiden vaikutus	0,0
Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema, kevät 2016	-0,4

Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema v. 2015 oli 0,4 % alijäämäinen suhteessa BKT:hen. Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema on yleensä lähellä tasapainoa, mutta viime vuonna työttömyysmenojen vajaan kahdeksan prosentin kasvu aiheutti tavanomaista suuremman alijäämän. Ennustepoikkeamaa selittää ennen muuta työttömyyden arvioitua nopeampi kasvu.

Valtionvelan ennuste pohjautuu suoraan valtion budjetin nettorahoitustarpeeseen ja niinpä ennusteessa käytetty velka-arvio on sama kuin budjetissa. Syyskuussa 2014 valtion velka v. 2015 suhteessa BKT:hen arvioitiin olevan 48,5 %. Vuoden 2015 lopussa velkasuhde oli 48,2 %

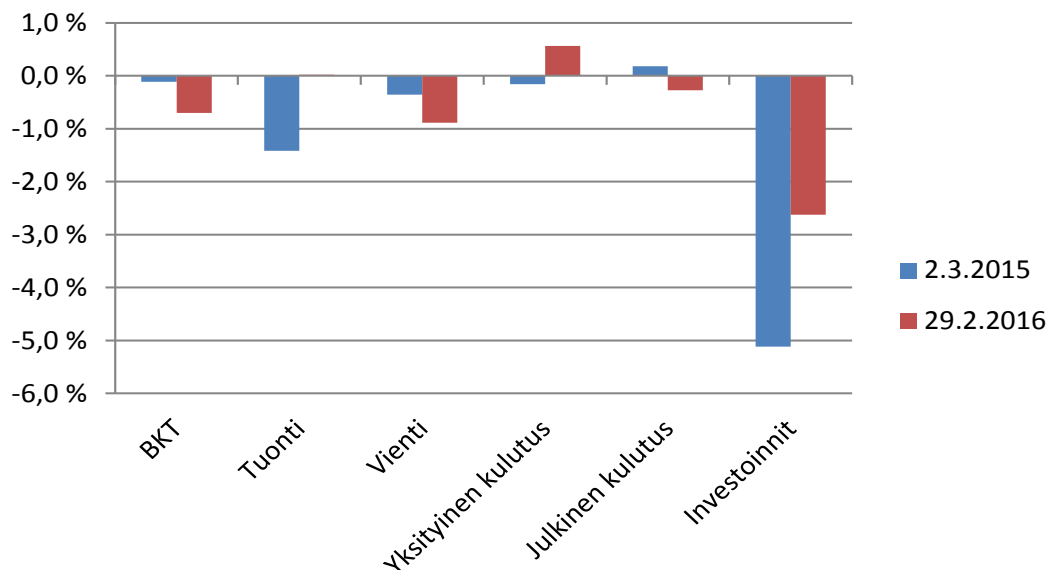
Julkisyhteisöjen velka suhteessa BKT:hen, johon luetaan valtion budjetin velan lisäksi mm. kuntien ja sosiaaliturvarahastojen velka sekä eräitä muita velkaeriä, ylitti viime vuonna ensimmäistä kertaa 60 prosentin viitearvon ja vieläpä suhteellisen selvästi. Syyskuussa 2014 arvioitiin julkisen velan ylittävän 60 %. Ylitys oli tuolloin arviotua suurempi, koska myös julkisen talouden alijäämä oli arviota suurempi.

11 Tilastojen tarkentumisesta

Useimmat ennusteen laadinnassa käytettävät tilastotiedot tarkentuvat ensimmäisen julkistuksen jälkeen. Tarkentumisella voi olla suuri vaikutus ennustearvoon, jos esimerkiksi ensimmäisen tilastojulkistuksen kasvava trendi tarkentuu seuraavissa julkistuksissa laskusuuntaiseksi.

Kuviosta 5 nähdään, kuinka yhden vuosineljänneksen bruttokansantuotteen muutos voi tarkentua peräkkäisissä Tilastokeskuksen julkistuksissa. Muutos on laskettu edelliseen neljännekseen nähden kausitasoitettusta aikasarjasta. Ensimmäisessä julkistuksessa 3.6.2011 BKT:n laskettiin kasvaneen vuoden 2011 1. neljänneksellä 0,8 % edellisestä neljänneksestä. Tämä arvio tarkentui välillä -0,2 prosenttiin, mutta on 16.3.2016 julkistuksessa palannut 0,6 prosenttiin.

Kuvio 4. Vuoden 2014 volyymin muutokset 1. julkistuksessa ja vuosi sen jälkeen julkistetuissa tiedoissa (Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito)

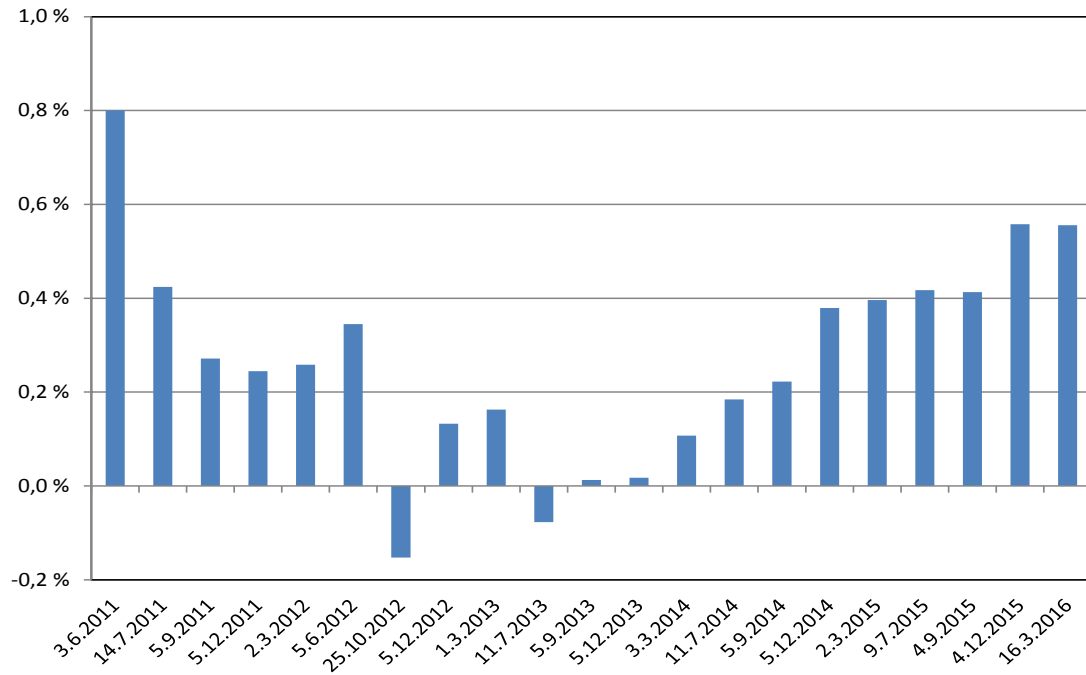
Viennin, tuonnin ja investointien tilastotiedot tarkentuvat yleensä vieläkin enemmän kuin bruttokansantuote, mikä hankaloittaa ennusteen lähtötilanteen arviointia näiden taloustoimien osalta. Kuviosta 4 nähdään, että vuonna 2014 investointien arvioitiin 1. julkistuksessa vähentyneen 5,1 %, mutta tietojen tarkentuessa selvisi että investoinnit olivatkin laskeneet vain 2,6 %. Vastaavasti yksityisen kulutuksen arvioitiin 1. julkistuksessa laskeneen hieman, mutta vuotta myöhemmin tarkentunut tilastotieto osoitti 0,6 % kasvua.

Kansantalouden neljännesvuositilinpidoon kausitasoitettu bruttokansantuotteen muutos tarkentuu keskimäärin 0,2 prosenttiyksikköä² ensimmäisestä julkistuksesta.

² http://tilastokeskus.fi/til/ntp/2015/04/ntp_2015_04_2016-02-29_rev_001_fi.html

BKT:n vuositiedot ovat tarkentuneet keskimäärin 0,6 prosenttiyksikköä ensimmäisestä julkistuksesta vuosina 2005–2014.

Kuvio 5. Vuoden 2011 1. neljänneksen bruttokansantuotteen muutoksen tarkentuminen neljännesvuositilinpidoon julkistuksissa (Lähde: Tilastokeskus)

12 Lisätietoja

Taloudellinen katsaus, syksy 2014,

<http://vm.fi/documents/10623/1106800/Taloudellinen-katsaus-syksy2014/6d0d410d-f0f8-4ac7-b2b9-9cf27e0f9144?version=1.0>

Taloudellinen katsaus, kevät 2016,

<http://vm.fi/documents/10623/2321597/Taloudellinen+katsaus+kevat+2016/280fe986-3de3-4b3e-bab0-0735e9be3bd3?version=1.0>